

**ДО
Г-ЖА ЦВЕТА КАРАЯНЧЕВА
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА 44-ТО
НАРОДНО СЪБРАНИЕ**

Относно: Становище на КНСБ по проект на „Стратегия за устойчиво енергийно развитие на РБългария до 2030г. с хоризонт до 2050г.“ на МЕ

УВАЖАЕМА Г-ЖО КАРАЯНЧЕВА,

КНСБ настоява за разработване на актуална Енергийна стратегия от две години, тъй като в годините в сектора се натрупаха редица проблеми - както поради политически, така и поради регулаторни решения. Понастоящем е още по-важно да се приеме на най-високо държавно ниво стратегически документ, защото именно с него ще обвързват предложенията за финансиране на проекти и мерки по програмите на ЕС.

Стратегията е документ, който трябва да посочи средствата и пътищата за постигане на националните цели, като подпомага организациите на държавно, местно и браншово ниво да използват наличните ресурси най-ефективно.

Настоящият проект на Стратегия не отговаря на тези очаквания – липсва експертната формулировка на нужните решения и не личи политическата воля за въвеждане на конкретни планове за действие. Не се дават отговори на въпросите, които вълнуват хората в бранша, но и обществеността, а те са свързани с ефекта от заявената пълна либерализация на пазара.

Настояваме за ясни ангажименти по отношение на модела за развитие на сектора, за сигурността на системата и за недопускане на висока външна зависимост от енергийни доставки.

КНСБ оценява ситуацията в сектор Енергетика като критична, във връзка с което беше изготвена оценка на предложението за Стратегия (приложение 1), както и предложения за конкретни мерки (приложение 2), които стъпват на анализ (приложение 3) на документа. Нашите предложения за конкретни действия в периода до 2025 година включват:

1. Обвързването на Енергийната стратегия за развитие чрез мерки и програми за устойчива заетост и ръст на доходите в България и реализация на обвързани хоризонтални политики за кръгова икономика, дигитализация и обновяване на сградния фонд.
2. Времеви и организационни ангажименти за осъществяване на планове за сигурност на енергийните доставки, включително активно развитие на базови и балансиращи мощности.
3. Обвързване на краткосрочните мерки по Енергийната стратегия с 5 годишна програма за развитие на Комплекса Марица Изток.

4. Включване на план за развитие на държавните енергийни дружества при условията на напълно либерализиран пазар и при ясното поемане на отговорността за натрупаните регулаторни и политически дефицити.
5. Считаме, че нашето предложение за създаване на Институт за устойчиви стратегии е актуално и нужно звено за навременното проектно планиране у нас.

ПРИЛОЖЕНИЯ:

1. Позиция на КНСБ по проекта на Стратегия за устойчиво енергийно развитие на РБългария до 2030 г., с хоризонт до 2050 г. на МЕ
2. Предложения на КНСБ за конкретни стратегически мерки и планове за преодоляване на предизвикателствата до 2025 година
3. Коментар на КНСБ по основните елементи на Стратегията за устойчиво енергийно развитие на РБългария до 2030 г., с хоризонт до 2050 г. на МЕ

**ПРЕЗИДЕНТ НА КНСБ
ПЛАМЕН ДИМИТРОВ**

**София
29.09.2020 г.**

Приложение 1

Позиция на КНСБ по проекта на Стратегия за устойчиво енергийно развитие на РБългария до 2030 г., с хоризонт до 2050 г. на МЕ

Стратегията за устойчиво енергийно развитие на Република България до 2030 година, с хоризонт до 2050 година на МЕ (Стратегията) си поставя за цел да отрази ясно тенденциите, мерките и политиките в областта на енергийната сигурност, енергийната ефективност, либерализацията на електроенергийния и газовия пазар и интегрирането им в общия европейски енергиен пазар, развитието и внедряването на нови енергийни технологии. Тези политики са намерили отражение и в Интегрирания план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021 - 2030 г., публикуван тази година.

Стратегията се опира на няколко основни национални политики:

- Използване на местните енергийни ресурси;
- Запазване на ролята на България като износител на ел.енергия;
- Запазване на ролята на България като транзитна страна по отношение на природния газ;
- Стремез за осъществяване на хоризонтални политики с икономически и енергиен ефект:
  - o енергийна ефективност и обновяване на сградния фонд,
  - o децентрализиране на доставките на енергия и технологично обновяване,
  - o развитие на водородната енергетика,
  - o технологично обновяване в индустрията и в селското стопанство.

Стратегията за прилагане на европейски политики е насочена към преодоляване на предизвикателства, които произтичат от тях:

- Либерализацията на пазара на електрическа енергия е затруднена поради липсата на решения за уязвими потребители и по отношение на дългосрочни договори. Стратегията включва, но не анализира задълбочено още един краткосрочен риск – повишаващите се разходи на домакинствата поради нуждата от инвестиции в дома (част от политиките за енергийна ефективност и ВЕИ), но и поради преминаване от регулирания на свободен пазар.
- Намаляването на емисиите на CO₂ и планирането на преход към нисковъглеродна икономика в ускорени срокове е голямо предизвикателство за България, но не е анализиран възможният сценарий за ранно спиране на работа на ключова мощност по икономическа причина.
- Увеличаването дела на ВЕИ в крайното енергийно потребление се свързва с очакване за реализация на пазарен принцип, но не е анализиран сценарий, при

който не се постигат националните цели и ще се окажем задължени да прилагаме стимули.

Стратегията съдържа редица заявени политики, които не са обвързани с конкретни действия, например:

- ☞ ускорено внедряване на нови високоефективни енергийни технологии, но липсва визия за включването на националната научна инфраструктура,
- ☞ усвояване на възможностите на технологии „електрическа енергия-газ“, които да позволят по-тясно интегриране на електроенергийния и газовия сектор, но икономиката на този цикъл не е разгледана.

Основните проблеми на така формулираните стратегически цели са:

- Силно пожелателният характер на документа;
- Липса на критичен анализ на опита от приложение на мерките в рамките на досегашната стратегията до 2020 година;
- ☞ Липса на икономически анализ за обосноваване на реалистичността на заявените намерения, особено в областта на генериращите мощности и големите инфраструктурни обекти с национално финансиране;
- Приложението на политиките се обвързва основно с финансиране по европейски фондове, но не личи да се отчитат специфичните изисквания към този финансов източник;
- Липсва визия за управление на държавната собственост в сектор Енергетика, а натрупаните проблеми там са съществени.

Извеждането на темата за развитие на нова регулаторна рамка, която да съдейства за реализация на стратегическите цели, по-скоро ще забави реализацията на целите. По-ефективният подход е в прилагането на вече съществуващите норми последователно.

В Стратегията практически липсват сценарии, а посочените два сценария – „съществуващи политики и мерки“ и „с допълнителни политики и мерки“ са твърде близки по резултат към 2030 и не отразяват възможното развитие. Следва да се отбележи, че сценариите не са прогнози за това, което може да се случи, или за това, което някой би имал желание да стане. Сценариите преди всичко следва да помагат за илюстриране на диапазона на възможните резултати през следващите тридесет години, и съответно да обосноват предлаганите политики.

Европейският парламент и Европейската комисия работят усилено за реализация на сценария на „Бързия преход“, чрез въвеждане на редица политически мерки, водещи до значително увеличение на цените на въглеродните емисии, но и подкрепян от целевите индустриални мерки.

България не разглежда такъв сценарий и не е подготвена за него. В Стратегията ясно се очертава битуващото у нас очакване, че *европейският енергиен план няма да се реализира към 2025 година или че ще бъде изоставен.*

Стъпвайки на тази изчаквателна политика България:

- не оценява реалния ефект от развитието на сценарий с бърз преход, и
- не се готви за реакция при негативно развитие на пазарната среда, водещо до пагубно въздействие върху ключова национална инфраструктура.

Концентрацията на национални активи в БЕХ до сега се ползваше като буфер при балансиране на увеличаващите се дефицити, но вече се отчита като системен риск – при загуба на едно от предприятията в Холдинга, последствията за цялата структура ще бъдат тежки и не могат да бъдат оставени без стратегически „авариен план“ ***Ние припомняме нашата ангажираност в подкрепа на държавните предприятия, като предлагаме въвеждането на европейската практика за привличане в надзорните им съвети на представители на синдикатите.***

Не личи да се осъзнава, че България има проблем с осигуряване на доставките на електрическа енергия в краткосрочен план. В Стратегията се вижда само една мярка с приложение в периода 2021-2025 година: въвеждането на механизъм за капацитет. Всички други мерки са или отложени (решението за заместващи мощности) или с твърде инертен характер (енергийната ефективност и приложение на нови технологии).

Самото въвеждане на механизъм за капацитет (също както проекта Белене) е дълго отлагано и все още неясно – практическата процедура по въвеждането му отнема от 6 до 12 месеца, а тя все още не е започнала. Припомняме и настояваме за действия, както е посочено в Плана за действие за изпълнение на т. II. Енергетика от Националното тристранно споразумение, а именно: ***„Изработване и нотифициране пред ЕК на механизъм и провеждане на търгове за капацитети, срок 31.12.2020“.***

В тази ситуация КНСБ настоява (и предлага конкретни действия) за целенасочена работа по подкрепа и развитие на сектор Енергетика, като интегрална част от националната икономика. Препоръчваме да не се чака консултант, който да измисли плана за преход, а да се започнат още сега първите стъпки за планиране и търсене на финансова подкрепа (да се оберат ниските клони).

В тази връзка припомняме актуалността на нашите предишни предложения за създаване на ***Институт за устойчиви стратегии***, който да прилага националната политика при развитието на нови проекти и привличане на финансиране от ЕС.

Предложения на КНСБ за конкретни стратегически мерки и планове за преодоляване на предизвикателствата до 2025 година

Изхождайки от основните постановки в предложената за обсъждане Стратегия за устойчиво енергийно развитие на Република България до 2030 година с хоризонт до 2050 година, както и от *ангажиментите, поети с Плана за действие за изпълнение на т. II. Енергетика от Националното тристранно споразумение*, и с намерението да се търсят начините за защитаване на националния интерес и интересите на трудещите се у нас, **предлагаме:**

1. Стратегията за развитието на енергийният сектор у нас следва да се основава на предложения за осигуряване на устойчива заетост и ръст на доходите в България.

Това може да се постигне чрез комплексен подход за използване на собствени финансови ресурси и разполагаемите фондове на ЕС за развитие на съществуващи или създаване на нови вериги на добавена стойност у нас.

Енергийният сектор съдържа редица възможности за комплексни решения:

1.1. При използване на фондове на ЕС или държавен бюджет за нови енергийни производства да се залага изискване, така че всяко проектни предложение да съдържа оценка за осигурената устойчива заетост в производствената верига, като се финансират онези предложения, които имат най-висок процент на местната заетост.

1.2. Държавно подпомагане при използване на европейски фондове за производства, които решават локални екологични проблеми или водят до подобряване на околната среда в региона – оползотворяване на отпадъци (битови и селскостопански) или усвояване на непродуктивни площи.

1.3. Да се създаде държавна търговска компания за ел.енергия или да се развие държавната петролна компания, като обхване пазара за газ и ток, с основна цел предоставяне на услуги на ниско напрежение и за бита на свободен пазар.

Също така, задоволяването на енергийните нужди може да се постигне при максимално използване на собствени ресурси, знания и инфраструктура, в тази връзка предлагаме:

1.3. Развитие на програмите за подобряване на сградния фонд, но при допускане на съучастие, което е сведено до минимум само за нуждаещи се хора.

1.4. Реализация на програмите за енергийна ефективност и внедряване на ВЕИ, приложими за обществени сгради, при доказване на местно участие във веригата на доставки и суровини над 50%.

1.5. Успоредно развитие на инфраструктура за електромобилност и подпомагане за индустриално производство на батерии и електрически компоненти.

1.6. Национална кампания за подпомагане на предприемачеството при производство, реализация и сервизни услуги за типови инсталации за отопление, охлаждане и електропроизводство, която да е обвързана с фондовете за икономическо възстановяване на ЕС.

2. В сектор Енергетика е задължително Държавата да посочи ясно инструментите за осигуряване сигурността на енергийните доставки.

За осигуряване сигурността на доставките се реализират редица инфраструктурни проекти, но и се посочват технологични решения за системно балансиране. Такива решения се разглеждат в 10-годишния план на ЕСО и следва да бъдат отчетени в Стратегията с конкретни задачи и срокове, включително:

2.1. Изграждане на високоенергини акумулиращи системи: определяне на предпочитани площадки за разполагане, възлагане на задача за проектно развитие и ориентиране към фондове на ЕС;

2.2. Изграждане на пилотна инсталация на водородно гориво – ангажиране с подпомагане на национална научна база, определяне на предпочитани площадки за разполагане, възлагане на задача за проектно развитие и ориентиране към фондове на ЕС;

2.3. Развитие на хидроенергийния потенциал у нас с акцент върху хидроакумулирането – обвързване на дейностите по управление на водите с решаване на енергийните нужди на страната;

2.4. Компенсиране на липсата на собствени находища на природен газ с развитие на газохранилища е обещаваща концепция, която трябва да бъде развита с ясен ангажимент по отношение на наши находища с изчерпан добивен капацитет.

3. Държавата следва да посочи ясен стратегически план за развитие на базови мощности

В Плана за действие за изпълнение на т. II. Енергетика от Националното тристранно споразумение е посочено, **че до средата на 2021** въпросите за нови мощности следва да се обсъдят. Рискът от икономическо отпадане на електроенергийни производства изисква разработване на алтернативи за развитие на сектора, без да се допуска траен недостиг или зависимост от външни доставки на електрическа енергия, за което е необходимо:

3.1. Да се представи концепция за възможностите на държавните дружества да осъществят проекти за нови мощности, при използване на наличен ресурс, инфраструктура и квалифициран персонал в рамките на БЕХ и неговите дружества;

3.2. Да се определят критичните области от национално значение, които ще се решават с привличане на частни инвеститори и да се обосноват изискванията за допускане на миноритарно участие в напреднала фаза на развитието им. Предвид на предизвикателствата пред страната ни, настояваме **до средата на 2021** година да се представят заключения по:

- вариантите за изграждане на нова АЕЦ, в т.ч. изграждане на площадка Белене от чужд инвеститор или на площадка Колзодуй с водещ инвеститор „АЕЦ Козлодуй“ ЕАД, и

- вариантите за изграждане на нови модерни паро-газови централи.

3.3. Да бъдат предложени програми за подпомагане на общините за развитие на модерни централи за комбинирано енергийно производство, които да играят роля на базови енергийни източници в зимните периоди. Подпомагането по това направление може и следва да е на база на фондове на ЕС.

За нас е ясно, че без да бъде посочен пътя за развитие на Комплекса Марица Изток, не може да се планира развитието на енергийният сектор у нас, поради това:

А) Необходимо е да се представи обвързана 5 годишна комплексна програма за развитие на Комплекса, разработена до края на 2020, в която да се отрази мястото и хоризонта за работа на всички производствени дружества в Комплекса, както сме настоявали нееднократно.

Б) В работата на консултанта за разработване на регионален план за справедлив преход на Стара Загора/Ямбол/Сливен, да бъде ясно предвидено консултиране със синдикатите в Комплекса на ранен етап от работата им.

В) Предлаганият от нас национален Институт за устойчиви стратегии следва да има пъростепенна задача за развитие конкретни проекти в Комплекса Марица изток, включително за развитие на нови технологии, за пилотно развитие на водородната енергетика и с пилотни проекти за екологично оползотворяване на възлища.

Г) Да се положат основите натърговски дружества, които да управляват всички нови дейности, и в които да има гарантиран дял за колективите на работещите в Комплекса. Тези дружества следва да са основни бенефициенти по линия на фонда за Справедлив преход, и които да:

- изграждат и експлоатират нови заместващи енергийни мощности в Комплекса, включително и енергийната инфраструктура (включително тези по т.3.2 и 2.1 по-горе);
- управляват рекултивационните дейности в мините, включително и развитието и управлението на индустриални паркове;
- управляват модерни топлофикационни централи за населените места в Комплекса;
- управляват наличната пътна и друга инфраструктура в Комплекса, така че да се осигури развитие на нови дейности (включително тези по т.1.5 и 2.2. по-горе).

Многократно сме обръщали внимание и на проблема с огромните задължения на държавните дружества, които им пречат да прилагат модерни планове за развитие. В Плана за действие за изпълнение на т. II. Енергетика от Националното тристранно споразумение е посочено, че до края на 2020 следва да се предложи план за **компенсиране на натрупания тарифен дефицит**, но и за цялостно решение по натрупаните дългове, в следствие на политически решения. Това е стратегически въпрос, изискващ разработване на конкретни варианти за оздравяване на дружествата в рамките на БЕХ.

Коментар на КНСБ по основните елементи на Стратегията за устойчиво енергийно развитие на РБългария до 2030 г., с хоризонт до 2050 г. на МЕ

Стратегията за устойчиво енергийно развитие на Република България до 2030 година, с хоризонт до 2050 година на МЕ (Стратегията) си поставя за цел да отрази ясно тенденциите, мерките и политиките в областта на енергийната сигурност, енергийната ефективност, либерализацията на електроенергийния и газовия пазар и интегрирането им в общия европейски енергиен пазар, развитието и внедряването на нови енергийни технологии.

В приложението са обсъдени плановете по основните направления за развитие и са изведени заключения.

1. Използване на местните енергийни ресурси

В този раздел основно внимание е отделено на местните въглища и ядрената енергетика, а хидро енергетиката не се разглежда изобщо, затова пък има раздел за собствен природен газ.

Позицията по отношение на ВЕИ се обвързва с мерките по енергийна ефективност, задоволяване на собствените нужди при консуматорите и преход в сектора на транспорта. Тази позиция е добра, но в други раздели на стратегията се вижда, че настоятелно се върви към повишаване на дела на слънчевата и вятърната енергия в електро производствения микс – заявката за увеличаване на дела на ВЕИ с 2 645 MW до 2030 година води до удвояване на мощностите от слънце и вятър. Това води до извода, че декларираното намерение за подкрепа на децентрализираното производство и развитие на енергийни кооперативи няма да получи развитие поне в периода до 2030 година. Не се казва ясно, че при прилагане на цитираната „Европейска система за енергийни сертификати“ може да се осъществи, след като изпълним националната цел, а до тогава задължението за изплащането на инвестициите ще лежи върху българският потребител.

Ядрената енергетика е представена детайлно по отношение на АЕЦ Козлудуй и плановете за използване на блокове 5 и 6 в следващите 30 години. Представена е политиката за диверсификация на свежото ядрено гориво, но липсва ангажимента към управлението на високоактивните отпадъци, а това е сериозен пропуск. Споменаването на нови ядрени мощности е твърде неангажиращо, а прогнозирания значителен дял на ядрено производство след 2035 налага по този въпрос да има ясни декларирани намерения още в хоризонта до 2025 година.

По отношение на основния текущ проблем – използването на местните въглища, Стратегията е изпъстрена с противоречия и в крайна сметка не дава основания да се приеме, че този източник ще се използва след 2025 година:

В Стратегията се споменава, че *„е възможно икономическото отпадане на част от генериращите мощности при липсата на модернизации“*. Не е ясно за какви модернизации става дума, но е ясно, че икономическото отпадане не е възможност, а реалност – тенденцията за намаляване на производството на електрическа енергия от централите в маришкия комплекс се задълбочава, а предприетите мерки до сега не дават устойчиво решение. Създава се впечатлението, че решение на проблема е въвеждането на „общопазарен механизъм за капацитет“, но Стратегията не дава повече подробности нито за процеса по въвеждането му, нито за обхвата му, въпреки че темата

се обсъжда от две години. Не се говори и за необходимостта от разработване и въвеждане на национален план за реформиране на електроенергийния пазар, какъвто вече разработиха повечето страни в ЕС.

Проблемите пред дружествата в Комплекса Марица изток са твърде тежки, за да се заобикалят с общи намерения:

- Висока себестойност на произведената електрическа енергия, поради повишаващи се цени за CO₂ емисии (планираните стъпки на ЕК са в посока на все по-високи цени!);
- Все по-ограничени възможности за продажба на електрическа енергия извън регулирания пазар (а дела на този пазар планирано намалява);
- Намаляващият добив на въглища води повишаване на себестойността на този ресурс и съответно до допълнително ограничаване продажбите.

Като се добави наличието на дългосрочни договори, които пречат за въвеждане на „общопазарен механизъм за капацитет“, се вижда, че практически Стратегията не дава решения на проблемите в Комплекса, а по-скоро ги задълбочава поради липсата на адекватни мерки. Посоченото в Стратегия производство на електрическа енергия за 2020 година и реалното производство към м.август 2020 са ясен знак за разминаване между реалности и очаквания.

Имайки пред вид, че основната част от активите във въглищната енергетика са държавна собственост или зависят от държавно гарантирани договори, твърдението, че „... стратегическия характер на топлоелектрическите централи, произвеждащи електрическа енергия от въглища, за гарантиране на енергийната сигурност на страната, България ще продължи да разчита и за в бъдеще на ефективната работа на тези мощности“ се нуждае от ясно представен и обоснован план за работа, а не пожелателни обобщения.

2. Мрежова енергийна инфраструктура и повишаване на междусистемната енергийна

Този елемент на Стратегията е развит най-добре, като дори твърде детайлно са описани всички проекта за трансгранични връзки. Посочени са и източниците за финансиране и целите, които се поставят. За съжаление този подход липсва по отношение на всички други елементи на Стратегията.

Въпреки че са изведени важни направления за осигуряване на гъвкавост на системата, работата по тях не се обвързва с решаване на текущите проблеми на енергийния преход. Такава роля могат да играят посочените в Стратегията проекти за инвестиции в батерии за регулиране на честотата, чиято обща мощност е около 180 MW или пък тези за насърчаване комбинирането на нови ВИ с локални съоръжения за съхранение на електрическа енергия в зависимост от подходящото технологично решение за съответните проекти, в т. ч. и с водород (общо около 200 MW). Липсата на хоризонтална обвързка на тези проектни направления с други политики в сектора е съществен пропуск на Стратегията.

По отношение на развитието на стратегически важните направления за изграждане на резервиращи и балансиращи капацитети под управлението на мрежовите оператори, не е отделено достатъчно място на взаимодействието с частни инвеститори и използването на възможностите на европейските програми за възстановяване и за преход към нисковъглеродна икономика. Необходимо е ясно да се посочи, че без наличие на частни

инвестиции намеренията за развитие на този тип проекти няма да се осъществят. За да се случат частните инвестиции, обаче, е необходима прозрачна и предвидима законова среда и ангажимент за постигане на общоевропейските цели.

Въпреки че тази година МЕ обяви намерение за анализ на възможностите за развитие на нови газови хранилища на база на изчерпаните вече добивни резервоари, Стратегията не разглежда тези варианти, а споменава само разширението на „Чирен“.

3. Участие на крайните потребители

Това е стратегическа област с много възможности за развитие и за постигане на комплексни ефекти. Въпреки, че се обсъжда на редица места в Стратегията, не може да се каже, че има изведени ясни планове за реализация на мерки в тази област – насоките за *„мерки за стимулиране развитието в по-висока степен на децентрализирани производства на електрическа енергия от ВИ, както и от малки когенерационни инсталации на природен газ. Ефектът за оптимизацията ще е по-голям, ако тези мерки са съчетани с мерки за използване на алтернативни на електрическата енергия енергоносители за отопление на жилищни и нежилищни сгради. Такива алтернативи са използването на природен газ, използването на ВИ за отопление и централизирано топлоснабдяване от малки районни центри, използващи тези енергийни ресурси“* са изведени в една неопределена пожелателна рамка, като не са анализирани проблемите от прилагането на програми по 2020 година по същите теми.

Заявената политика за осъществяване на пълна либерализация на електроенергийния пазар, *„при което ще се прилагат мерки, които да гарантират плавен и поетапен преход за битовите клиенти, при който премахването на регулираните цени за тези клиенти ще бъде реализирано поетапно до края на 2025 г.“* не е подкрепена с конкретика или прозрачност за планираните стъпки на ограничаване на регулирания пазар. Следва да се отчете, че тези теми се обсъждат вече повече от 5 години и липсата на яснота по тях не е добър знак.

За пореден път се отбелязва в бъдеще време решаването на въпроса с методиката за определяне и подпомагане на уязвимите потребители – това обстоятелство пречи за развитие на пазара на дребно и за намиране на икономическия смисъл от мерките за енергийна ефективност или за производството на енергия за собствени нужди. По тази причина продължава тенденцията основен източник за финансиране на мерките при крайните потребители да са европейските програми или държавния бюджет, а участието на частното и банково финансиране да е твърде ограничено.

Тук следва да се отбележи, че ЕС разглежда постъпленията от продажби на въглеродни емисии, които генерират по-бедните страни в Съюза, като основен източник за финансиране на технологичното обновяване и прехода към нисковъглеродна икономика. У нас, обаче, основна част от този финансов приход се използва за поддържане на ниска цена на електрическата енергия, което, освен че не съответства на общите политики, води и до ограничаване на възможностите за догонване на другите страни в технологично отношение.

В Стратегията е отбелязано, че *„очакванията са новата регулаторна рамка да даде възможност на потребителите да бъдат активна част от енергийната система и да управляват търсенето и предлагането, като им се предостави информация, достъп до надеждни инструменти за ценови сравнения, избор и възможности да действат гъвкаво.“* На първо място прави впечатление неопределеното бъдеще време на тази важна политика. На второ място излиза въпроса за цената на това удобство – дали

информираният краен потребител ще плати по-ниска цена или ще трябва да плаща за допълнителни услуги по веригата на доставките.

Стратегията посочва, че *„продължаване използването на енергия от ВИ в страната ще следва определения от ЕС принцип „енергийната ефективност на първо място“ и ще бъде съобразено с технологичното развитие и иновациите.“* Налага се разбирането за предприемане на мерки за внедряване на ВЕИ при консуматорите, успоредно с осъществяване на политиките за енергийна ефективност. Въпреки, че този подход е целесъобразен и има висок потенциал, в Стратегията не са посочени детайли извън общите твърдения за финасиране по програми на ЕС или за прилагане на иновативни финансови инструменти – до сега няма успех в тази област и е необходимо ясно да се посочат причините за това и мерките за преодоляване на очевидните пречки.

Стратегията отделя внимание на потенциала за развитие на Топлоснабдяването, но липсва изискване за обвързване с общинските и регионални планове за развитие. Опитът показва, че развитието на високоефективно комбинирано производство на топлинна и електрическа енергия, включително с разглеждане на възможности за производство на енергия за охлаждане, може да се осъществи само при участието на крайните потребители, а обосновки в това направление липсват. Посочено е очакването *„през следващите години амортизираните парни турбини в топлофикационните дружества да бъдат заменени с високотехнологични инсталации с паро-газов цикъл и газобутални двигатели, с което ще се увеличи общата ефективност на централите“*. За това, обаче са необходими значителни инвестиции, което ни връща към въпроса за икономическите обосновки на стратегическия план.

Стратегията не отделя внимание на електромобилността, въпреки значителният потенциал на този сектор, както за намаляване на замърсяването на въздуха в градска среда, така и за развитие на местни производства с висока добавена стойност.

4. Гарантиране на сигурността на доставките

Макар и дискутирана на редица места в документа, тази тема не е развита в стратегически план – от една страна има разнопосочни намерения за изграждане на нови електро генериращи мощности, от друга не се отчита ефекта от въвеждането на регионален пазар и по-висока междусистемна свързаност.

Стратегията за отлагане на въпроса за нови мощности на природен газ към 2025 година крие редица негативи. Вече пропуснахме възможността за реализация на такъв проект с финансиране при изгодни условия от водещите европейски банки. Не се разглежда и въпроса за заместване на местни въглища с природен газ на някои от съществуващите блокове. Не се отчита и синергията между изграждащата се нова тръбопроводна инфраструктура и използването ѝ за нуждите на националния пазар. Не се отчита, че природният газ като преходно гориво ще има място до 2040-2045 година и късното прилагане на такава опция ще е твърде скъпо решение.

Изводът е, че основната стратегическа цел е изграждане на два ядрени блока след 2030 година, при което другите възможни алтернативи не се ползват със стратегически приоритет. И въпреки наличието на такава стратегическа цел, липсва анализ на рисковете за такива мощности в условията на конкурентен и свързан регионален пазар.

Осигуряването на адекватността и устойчивостта на националната ЕЕС се поставя в зависимост от редица инвестиционни намерения или концепции, реализацията на които не изглежда сигурно на този етап.

5. Регионално позициониране

Залаганите стратегически политики за запазване на ролята на България като износител на ел.енергия и като транзитър на природен газ изискват значително по-задълбочена обосновка от предлаганите тези, че износът и транзитът по принцип са полезни.

По настоящем България изнася електрическа енергия от порядъка на 500 MW или около 12% от производството у нас. При положение че средните борсови цени тази година са около 30 €/MWh, а миксовата стойност на електрическата енергия у нас е 45 €/MWh, възниква основателният въпрос какво изнасяме и дали поставянето на такава стратегическа цел е икономически устойчива. Стратегията не отговаря на този въпрос.

Транзита на природен газ беше изгоден в последните десетилетия, но промяната на условията, маршрутите, пазарната среда и възникналите финансови задължения по изгражданата нова инфраструктура, изискват ясна обосновка на политиката за транзит. Стратегията не отговаря на въпроса какво печели българският консуматор (диверсификацията на източниците не изчерпва въпроса и не е задължително в полза на потребителите).

Новата ядрена мощност от поне 2 000 MW също разчита на регионално позициониране. Тази стратегия може да има своите основания за потенциален инвеститор, но Националната Стратегия изисква значително по-обстойна обосновка на националните интереси от такъв проект, за който страната ни ще поеме значителни задължения.

ЗАКЛЮЧЕНИЯ

1. Липсата на планирани мерки, приоритети при използването на финансови ресурси и измерими фактори за успех на предлаганите политики до 2030 година е сериозен недостатък на Стратегията.
2. Стратегията изброява финансовите инструменти за модернизация на енергийния сектор за намаляване на емисиите на парникови газове, които са налични в периода 2021 – 2030 година, но не обвързва разглежданите политики с конкретни ангажименти за финансиране, а се задоволява с общото посочване, че такава е възможно за редица мерки.
3. Стратегията отбелязва, че са налични *три различни финансови механизма, които целят модернизация, диверсификация и устойчива трансформация на енергийния сектор. Подкрепяните инвестиции трябва да са в съответствие с прехода към безопасна и устойчива нисковъглеродна икономика, с целите на рамката на Съюза за политиките в областта на климата и енергетиката в периода до 2030 г. и да постигат дългосрочните цели, формулирани в Парижкото споразумение.* При положение, че Стратегията обсъжда мерки, които са финансирани основно от механизмите на ЕС, всяко противоречие с посочените политики или несъобразяване с времевите рамки за приложение съставлява висок риск за реализация на плановете.
4. Редица от обсъжданите мерки в Стратегията са свързани с увеличаване на цените за крайните потребители, например въвеждане на ценови параметри на балансиращия пазар, които да дават коректни ценови сигнали към инвеститорите или стимулирането на енергийната ефективност и мерките за

- опазване на околната среда. Същевременно не е направен опит за анализ за социалната поносимост на ценовия ръст.
5. Обвързването в един цикъл на решения на темите за заместващи мощности на природен газ, перспективите за работа на топлоелектрическите централи, използващи въглища и намерението за изграждане на нови 2 000 MW ядрени мощности, както е посочено в Стратегията, е подвеждащо поради различния контекст на възможните решения, при осигуряване на енергийния баланс, и в крайна сметка води до липса на реализирани проекти.
  6. Темата за прилагане на мерки за повишаване на енергийната ефективност в страната обхваща широк кръг въпроси и мерки от хоризонтален характер, липсва обаче анализ на проблемите, които не ни позволиха да постигнем напълно целите до 2020 година в този сектор. Отново се говори за извършване на необходимите промени в нормативната и регулаторната рамка. Няма яснота кога ще бъдат налични заявените *„добре проектирани и ефективни финансови инструменти, [чрез които] ще се насърчава и сътрудничеството между публични и частни заинтересовани страни за разработване на широкомащабни инвестиционни програми и схеми за финансиране“*. За това общите постановки в Стратегията звучат отвлечено и не дават надежда, че ще бъдат реализирани и през следващия период на планиране.
  7. Широкото използване на бъдещо неопределено време в документа може да бъде допуснато само за периода към 2050 година, но по отношение на всички произтичащи задачи за осигуряване на достъпни и надеждни доставки на енергия до 2030 година, е необходима конкретика и ясен ангажимент.

ОБОБЩЕНИЕ

Стратегическото планиране може да бъде мощен инструмент за секторни развитие при залагане на ясни цели и привличане подкрепата на широки обществени слоеве за осъществяването им.

Това е още повече вярно за сектор Енергетика, при който наред с текущите предизвикателства и проблеми има и значителни възможности, които се съдържат в общия процес на трансформация и планиране на финансови ресурси на европейско ниво.

На настоящия етап стратегическото планиране в сектор Енергетика има особено високо значение за синхронизация на усилията, както на национално, така и на европейско ниво, за да бъде постигнато ефективно управление и усвояване на ресурсите. Но за това е необходимо да се поставят ясни цели и планове за осъществяването им. В противен случай се получава документ без практическа стойност.

Енергетиката е критична инфраструктура, както за икономиката, така и за населението – използването на енергийните ресурси е в тъканта на съвременното благосъстояние, но достъпността до тях не е даденост, а следва да се управлява.

Същевременно възможностите за паралелното прилагане на мерки в икономиката и в бита, които подобряват условията за използването на енергийните ресурси, може и следва да се използват и за икономическо развитие, с развитие на национални вериги на добавена стойност, и за подобряване на социалните условия, с въвеждане на нови и щадящи здравето технологии.

Така на челно място в стратегическото планиране е важно да се изведат онези мерки, които имат висок хоризонтален принос, и които са в съзвучие с политиките за кръгова икономика.

Разбира се, развитието на сектор Енергетика е немислимо извън плановете за развитие на генерираните мощности. В съвременния свят вече има широк набор от технологични решения, както на системно ниво, така и на локално ниво, но те идват със съответната цена за нужните нови инвестиции. Същевременно наличните към момента енергийни производствени мощности имат остатъчен ресурс, който при добро управление може да осигури достъпна енергия в дълъг хоризонт. Така основният стратегически въпрос е как да се използва максимално ресурса на наличните технологии и постепенно да се преминава към нови решения.

Решаването на този стратегически въпрос у нас минава през плана за развитие на Комплекса Марица изток, но и поддържане в добро експлоатационно състояние на мощностите на АЕЦ Козлодуй и хидроенергийните мощности на НЕК.

По отношение на изведения акцент върху механизъм за капацитет, което беше дълго отлагано и все още неясно, следва да се поемат ясни анкажменти за стартиране на процедурата по въвеждането му, което отнема от 6 до 12 месеца. Още повече, че не изглежда да е намерено решение по основния проблем за прилагането ѝ: *Дългосрочните договори за изкупуване на енергия*. В допълнение, не е сигурно, че точно нашите ТЕЦ на въглища ще успеят да се преборят за планираните квоти в конкуренция с други частни български или чужди централи.

В тази ситуация КНСБ следва да настоява и да предлага конкретни действия за целенасочена работа по подкрепа и развитие на сектор Енергетика, като интегрална част от националната икономика.